

Kuriteoennetuse Nõukogu 2011. aasta tegevuse kokkuvõte

Üldülevaade

Kuriteoennetuse Nõukogu tegutseb Vabariigi Valitsuse nõuandva komisjonina alates 1993. aastast, esimesed kümme aastat Kriminaalpreventsiooni Nõukogu nime all. Tegemist on asjatundjate komisjoniga, kuhu on kaasatud kõik kuriteoennetust läbivad ühiskonna tasandid: riiklik ja kohaliku omavalitsuse tasand ning elanikkond laiemalt. Seepärast kuulub nõukogu liikmete sekka 6 ministrit (justiits-, sise-, sotsiaal-, haridus- ja teadus-, kultuuri- ning rahandusminister), omavalitsuste ja nende liitude esindajad ning vabasektori, erasektori ja huvigruppide esindajad.

Nõukogus peetavad arutelud annavad võimaluse selgitada valdkonna arenguid ja uusi initsiatiive, soodustada dialoogi poliitikakujundajate, praktikute ja teadusasutuste vahel, koordineerida kuriteoennetuslikke tegevusi ning seada sihte edasiseks, seda nii analüüsiteemasid välja pakkudes kui ka konkreetseid tegevusi soovitades. Lahutamatuks osaks Kuriteoennetuse Nõukogu sügisistungest on saanud Justiitsministeeriumi kriminoloogia-alaste üliõpilastööde konkursi parimate tudengite premeerimine, edendades seeläbi kriminoloogiat, kriminaalpoliitikat, karistusõigust ja kriminaalmenetlusõigust puudutavat teadus- ja arendustegevust.

2011. aastal arutas Kuriteoennetuse Nõukogu alaealistega seonduvaid teemasid (ülevaade koolide valmisoleku tõstmisest võimalike hädaolukorda puhul ning arutelu alaealiste komisjonide ja erikoolide arengute, lastega töötamisega seotud piirangute üle), vägivallakuritegevuse (vägivalla vähendamise arengukava, perevägivalla vähendamise tegevused) ning muid teemasid (nõukogu ülesehitus, kodukorra kinnitamine).

2011. aastal on positiivsed arengud toimunud järgnevatel valdkondades:

1. Tugiisikuteenus on käima läinud. Aasta alguses sõlmisid Eesti Kirikute Nõukogu ja Justiitsministeerium koostöölepe vanglast tähtaegselt vabanenutele tugiisikuteenuse piloteerimiseks. Virumaal koolitati kaks gruppi tugiisikuid, üks eest- ja teine venekeelne. Sügisel alustasid esimesed tugiisikud tegevust, toimusid esimesed tugiisikute ja kinnipeetavate kohtumised vanglas. 2012. aastal jätkatakse koolitustega Harjumaal ja projekti kaasatakse Tallinna vangla.
2. Arutelud lastega töötamise piirangute teemal jätkub ja sel teemal tõusetunud probleemid saavad osaliselt lahenduse ELi lasteporno direktiivi ülevõtmisega ning teemat menetletakse edasi uue lastekaitse seaduse ettevalmistamise käigus 2012-2013. aastal.
3. Alaealiste õigusrikkujatega tegelemine alaealiste komisjonides ja erikoolides on Nõukogu aruteludes olnud teemaks pikki aastaid, kuna olukord on olnud murettekitav. Nüüdseks saab rääkida mõningatest edusammudest: 2011. aastast on erikoolid muudetud kahetasemeliseks ja segasooliseks (Kaagvere on kohtlemise osas kergema ja Tapa rangema raskusastmega). Haridus- ja teadusministeerium koostab uut alaealiste mõjutusvahendite seadust, et lahendada praegused kitsaskohad alaealistele mõjutusvahendite kohaldamisel, sh noorte riskide ja mõjutusvahendite mõju hindamisel ning erikoolist vabanenute järelhoolduse küsimustes. Lisaks on uue seadusega plaanis mitmekesistada mõjutusvahendite valikut (nt oportuuniteedi rakendamise võimalused, mõjutusvahendist tingimisi vabastamise võimalused, mõjutusvahendi täitmisest enne tähtaega vabastamine jt) ja korrastada alaealiste komisjonide menetlemise kiirus, komisjoni koostöö teiste ametkondadega, eelkõige peredega jt). Paralleelselt uue seaduse ettevalmistamisega on siiski vajalik kriitiliselt läbi mõelda kogu alaealiste õigusrikkujate kohtlemise süsteem (sh ka organisatsiooniline ülesehitus) ja erinevate asutuste (lastekaitse, sotsiaalhoolekanne, koolid, õiguskaitseasutused) rollid selles, et vältida samaaegselt üksteist dubleerivate süsteemide arendamist. Ühe võimaluse laiemaks süsteemi analüüsiks pakub ka Norra riskilaste ja -noorte programm, mis rahastuse saamisel algab 2012. aasta teises pooles.
4. Kuna perevägivalla on prioriteetse tegevusena nimetanud nii ministeeriumid, politsei kui ka prokuratuur, siis võeti teema arutlusele ka kuriteoennetuse nõukogus. Ülevaade anti perevägivalla vähendamisele suunatud tegevustest, sh Tartu Ülikooli poolt läbi viidud uuringust, spetsialistidele mõeldud juhiseid perevägivalla ohvri äratundmiseks ja abistamiseks, vanglas ja kriminaalhoolduses rakendunud perevägivalla programmist. Teema olulisuse tõttu jätkub arutelu järgneval aastal, mil vaatluse alla võetakse perevägivalla menetluspraktika ning perevägivallast tingitud tapmised.

Kokkuvõtlikult saab 2011. a osas välja tuua, et suurema osa arutluse all olevate teemade suhtes oli tegu informatiivsete ettekannetega ning ettekandes edastatud informatsioon võeti eelkõige teadmiseks. Nõukogu roll sisuliste otsuste tegemisel ning vastuvõetud otsuste täitmise jälgimises on läinud paremaks, heaks näiteks sellest on igal istungil ülevaate andmine eelmisel korral käsitletud teemades toimunud arengutest. 2011. aastal andis nõukogu selge sisendi korrakaitseaduse rakenduseaduse eelnõusse nõukogu ülesehituse ja tööülesannete kohta.

Väljavõtted Kuriteoennetuse Nõukogu 2011. aasta istungite protokollidest ja otsustest

Kuriteoennetuse Nõukogu istungid toimusid **2011. aastal:**

24. mail ja 23. novembril Tallinnas.

24. aprilli istungit juhatas justiitsminister ja nõukogu esimees Kristen Michal. Istungi tööst võttis osa 14 nõukogu liiget, külalisi oli 11.

Istungi päevakorras olid järgmised teemad:

- 1) ülevaade Kuriteoennetuse Nõukogu koosseisu muudatustest;
- 2) Kuriteoennetuse Nõukogu kodukorra ülevaatamine ning kinnitamine;
- 3) Kuriteoennetuse Nõukogu 2010. a tegevuste ülevaade;
- 4) arutelu erikoolide ja alaealiste komisjonide arengute teemal;
- 5) vägivalda vähendamise arengukava 2010. a aruande tutvustamine;
- 6) arutelu Kuriteoennetuse Nõukogu ülesehituse muutmise teemal.

24.05.2011. a toimunud Kuriteoennetuse Nõukogu istungil vastuvõetud otsused:

- 1) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks nõukogu koosseisu muudatused.
- 2) Kuriteoennetuse Nõukogu kiitis heaks Nõukogu kodukorra.
- 3) Kuriteoennetuse Nõukogu kiitis heaks Kuriteoennetuse Nõukogu 2010. aasta tegevusaruande.
- 4) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks riigikontrolli erikoolide ja alaealiste komisjonide auditi järeldused ja edastab istungil arutatud ettepanekud informatsiooniks haridus- ja teadusministeeriumi alaealiste õigusrikkujate kohtlemise küsimustega tegelevale töörühmale.
- 5) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks vägivalda vähendamise arengukava 2010. a täitmise aruande.
- 6) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks korrakaitseadusega planeeritavad muudatused ja jätkub arutelu nõukogu ülesehituse ja ülesannete osas.

Lühiülevaade istungi aruteludest ja otsuste täitmisest:

Kuriteoennetuse Nõukogu koosseisu muudatused kinnitati valitsuse poolt 19. mail 2011 korraldusega nr 230. Nõukogu koosseis muutus ametikohapõhiseks, kuna see vähendab vajadust Nõukogu koosseisu pidevalt muuta. Nõukogu kodukord kinnitati Nõukogu 24.05.2011 istungil. Koosseisu ja kodukorda ei ole olnud vajadust muuta sellest ajast alates.

Korrakaitseadusega planeeritavate muudatuste menetlemine käib. Nõukogu liikmed tegid omapoolsed täiendused eelnõusse enne 2011.a novembri istungit, mais 2012 on [korrakaitse seaduse muutmise ja rakendamise seaduse eelnõu](#) jätkuvalt kooskõlastamisel ministeeriumide tasemel.

Haridus- ja teadusministeeriumile edastati nõukogu istungil arutatud ettepanekud erikoolide ja alaealiste komisjonide teemal ning neid arvestati alaealiste mõjutusvahendite seaduse kontseptsiooni koostamisel, mida tutvustati 2012 esimesel nõukogu istungil.

23. novembri istungit juhatas justiitsminister ja nõukogu esimees Kristen Michal. Istungi tööst võttis osa 10 nõukogu liiget, külalisi oli 15.

Istungi päevakorras olid järgmised teemad:

- 1) arutelu lastega töötamisega seotud piirangute üle;
- 2) uuringu „Tervishoiusektori pettuste ja korrupsiooniriskide kaardistus“ tutvustus ja arutelu;
- 3) ülevaade perevägivalda vähendamise seotud tegevustest;
- 4) ülevaade vanglast vabanenutele tugiisikuteenuse käivitamisest;
- 5) ülevaade koolide valmisoleku tõstmisest võimalike hädaolukordade korral;
- 6) kriminoloogia- ja karistusõiguslaste tudengitööde konkursi võitjate väljakuulutamine, auhinnatud tööde tutvustamine ja võitjate õnnitlemine.

23.11.2011. a toimunud Kuriteoennetuse Nõukogu istungil vastuvõetud otsused:

- 1) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks lastega töötamisega seotud piirangute analüüsi esialgsed järeldused. Nõukogu liikmete täiendusetepanekud on oodatud kirjalikult Kaire Tammele, kaire.tamm@just.ee.
- 2) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks uuringu „Tervishoiusektori pettuste ja korrupsiooniriskide kaardistus“ tulemused.
- 3) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks ülevaade perevägivalda vähendamise seotud tegevustest.
- 4) Kuriteoennetuse Nõukogu kiitis heaks vanglast vabanenute tugiisikuteenuse struktuuri ja arutab tugiisikuteenuse rahastamisskeemi järgmisel istungil.
- 5) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks ülevaade koolide valmisoleku tõstmisest võimalike hädaolukordade korral.

Lühiülevaade istungi aruteludest ja otsuste täitmisest:

Arutelud lastega töötamise piirangute teemal on jätkunud ja sel teemal tõusetunud probleemid saavad osaliselt lahenduse nii ELi lasteporno direktiivi ülevõtmisega kui ka loodetavasti seoses uue lastekaitse seadusega. Nimelt üheks probleemiks lastega töötamise piirangute puhul on universaalse regulatsiooni puudumine ning selle lahendusena on justiitsministeerium pakkunud välja piirangute regulatsiooni käsitlemise lastekaitse seaduses. Sotsiaalministeeriumiga on seda teemat arutatud ning piirangute teema ülevaatamist jätkatakse uue lastekaitse seaduse ettevalmistamise raames. Piirangute teema lastekaitse seaduses käsitlemise eesmärk on tagada olukord, kus peale igakordset muudatust KarSi seksuaalkuritegude koosseisus pole vaja hakata eraldi muutma piirangute sätteid kümnekonnas eriseaduses, ja et piirangud hõlmaksid ka lastega kokkupuutuvaid vabatahtliku tööga tegelevaid isikuid. Sotsiaalministeerium plaanib uue lastekaitse seaduse eelnõu esitada valitsusse hiljemalt 2013 lõpuks. 13.12.11 võeti vastu ELi direktiiv laste seksuaalse väärkohtlemise ja lasteporno vastase võitluse kohta, mis muuhulgas käsitleb ka seksuaalkuritegudes süüdimõistetud isikute töötamise piiramist lastega otseseid ja korrapäraseid kontakte eeldavatel kutsealadel, sh ka vabatahtliku töö raames. Eesti peab direktiivi üle võtma kahe aasta jooksul. Direktiivi ülevõtmise mõjude analüüs valmib 2012 esimesel poolaastal ja karistusseaduse muutmise eelnõu on plaanis esitada valitsusele 2012. aasta lõpus. Alates 01.01.2012 kehtib uus karistusregistri seadus, mis omakorda hõlbustab oluliselt karistusandmete avalikustamist seoses piirangute teemaga. Kui enne oli õigus karistusregistrist teise isiku karistusandmeid pärida vaid lapse seaduslikul esindajal, siis uue seaduse kohaselt on süüdimõistetud isiku karistusandmed kõikidele avalikult kättesaadavad (erandid seoses alaealiste süüdimõistetute- ja arhiivandmetega).

Perevägivalda vähendamise seotud tegevustest saab esile tuua [perevägivalda juhendmaterjali](#) valmimist ning samuti menetluspraktika analüüsimist ja selle plaanimist jätkuva regulaarse tegevusena. Politsei plaanib uuendada koostööleppeid ohvriabiga, koolitada esmatasandi reageerijaid perevägivalda juhtumitele adekvaatselt reageerima, maakondades läbi viia mõttetalgud kohalike sotsiaaltöötajatega, et arutada omavahelise koostöö tegemist. Lisaks plaanitakse tähelepanu pöörata menetluspraktika ühtsusele ning ohvrite võrdsele kohtlemisele üle Eesti, st et kõiki lähisuhtevägivalda

juhtumeid menetletakse ja andmebaasides tuuakse välja lahendused, milleni on menetlemisel jõutud, andes võimaliku uue juhtumi korral koheselt infot eelneva vägivalda kohta asjaosaliste vahel.

Tugiisikuteenuse mudeli ülevaatele lisaks esitleti 2012.a esimesel istungil teenuse rahastamismudelit. 2012. aastal on tugiisikuteenuse rakendamiseks rahastus olemas, rahastajaks Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK). Projekti kogueelarve 2012. aastaks ja 2013. aasta 10 esimeseks kuuks on ligikaudu 50000 eurot, Justiitsministeeriumi poolne omafinantseering 4977 eurot). Kuna KÜSK projekti planeeritud lõpp on oktoober 2013, vajab teenus vähemalt november-detsember 2013 Justiitsministeeriumi poolt rahalist katet teenuse juhtimiskulude tarbeks. Seepärast tuleks planeerida Justiitsministeeriumi poolt riigieelarvesse min 6700 eurot, maks 10 000 eurot. Nõukogu hinnangul on vanglast vabanenutele tugiteenuseid vaja, mistõttu on oluline praegust pilootprojekti jätkata, kuid riigieelarvest rahastamine tuleb seada sõltuvusse tegevuse tulemustest. Justiitsministeerium püüab 2013. aasta eelarvesse puudujäävad summad planeerida, samas Sotsiaalministeerium ei kavatse tugiisikuteenuse rahastamises kaasa lüüa ei 2013 ega hiljemgi, kuna see teenus peaks olema pakutud sotsiaalhoolekande seaduse alusel kohalike omavalitsuste kaudu. Lisaks sellele leppisid Justiits- ja Sotsiaalministeerium 2008. aastal kokku, et viimase ülesandeks jääb tagada lepitusteenus, samas kui vanglast vabanenutega seonduv jääb Justiitsministeeriumi hallata.

Kuriteoennetuse Nõukogu 2011. a tegevuse kokkuvõtte koostas justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna analüüsitalituse nõunik Anu Leps, 6 208 117, anu.leps@just.ee.

Kristen Michal

Kuriteoennetuse Nõukogu esimees